

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

Bakalářská práce

Štěpánka Kostková

Tradiční dožínky na Závvrší a jejich odraz v lidové písni

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vykonala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

vlastnoruční podpis

Děkuji PaedDr. Leně Pulchertové, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, za její čas, rady a hlavně ochotu. Dále děkuji panu Vladimíru Káňovi, panu řediteli Městského muzea ve Valašských Kloboukách za cenné materiály a také děkuji Anastázii Kozubíkové za poskytnutý rozhovor. Velké poděkování patří také celé mé rodině a hlavně mému manželovi za podporu, kterou mi poskytovali po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod	5
1 Závřší	7
1.1 Návojná.....	7
1.2 Nedašov	8
1.3 Nedašova Lhota	9
2 Závřšský kroj	11
2.1 Ženský kroj	11
2.2 Mužský kroj	12
2.3 Dětský kroj.....	14
3 Tradice na Závřší.....	15
3.1 Masopust.....	15
3.2 Jarní zvyky a tradice	16
3.3 Letní zvyky a tradice	18
3.4 Advent.....	18
3.5 Vánoce	19
4 Dožínky	20
4.1 Dožínkový věnec a slavnostní průvod.....	20
4.2 Předávání věnce	21
5 Závřšan	32
5.1 Rozhovor s nejstarší členkou Závřšanu- Anastázií Kozubíkovou.....	32
Závěr	36
Prameny a literatura	37
Přílohy.....	39
Anotace	52

Úvod

Každý z nás má místo, na které se rád vrací. Pro mě je tímto místem můj rodný kraj Závřší a proto jsem se rozhodla pro toto téma. Myslím, že v dnešní době je to jedno z mála míst, kde se dodnes udržela většina zvyků a tradic, které byly zavedené již před desítkami či stovkami let. Z vlastní zkušenosti vím, že většina společnosti nemá ponětí, kde se Závřší nachází, natož jaké tradice se tam dodržují. Mým cílem je tedy představit zdejší obce Návojnou, Nedašov a Nedašovu Lhotu, popsat Závřšský kroj, přiblížit všechny tradice, které se konají během roku, pak zvláště dožínky. Vysvětlím a popíšu průběh celé dožínkové slavnosti a do not zaznamenám všechny tradiční písně, které se k této události každoročně zpívají, protože doposud k těmto písním neexistuje žádný notový materiál. Po celá léta se to předává ústně z generace na generaci.

V první kapitole představím čtenářům Závřší a jeho obce Nedašov, Nedašovu Lhotu a Návojnou. Krátce je zde popsána také historie jednotlivých vesnic.

Pro Závřší je typický jeho Závřšský kroj a právě o něm pojednává druhá kapitola. Podrobně zde popisují součástky, ze kterých se mužský, ženský i dětský kroj skládá. Dříve patřil kroj k běžnému oděvu a nosil se denně. Dnes se vyťahuje jen pro zvláštní události. Někteří by si mohli myslet, že je to věc staromódní a týká se jen postarších lidí, ale opak je pravdou. V takovém kroji jsou tady k vidění jak děti, dospívající mládež, dospělí tak i staří. Prostě všichni ti, kteří mají možnost si tradiční oděv obléknout. Mně samotné se kroj tak zalíbil, že jsem si ho před dvěma lety nechala ušít a při každé příležitosti, kdy si ho můžu na sebe vzít, jsem hrdá na svůj rodný kraj.

Další část mé bakalářské práce se zabývá tradicemi, které se během celého roku na Závřší konají. Každý rok začíná masopustem, pokračuje Velikonočními zvyky, letními zvyky až k adventu, kde je obvyklá Mikulášská obchůzka, svátek svaté Lucie a na závěr Vánoce.

Jedna z významných tradic jsou na Závřší dožínky, které se slaví každý rok v létě, na znamení, že je všechna úroda z pole sklizena a je to také poděkování Pánu Bohu za všechno, co se za ten rok urodilo. Je to asi největší slavnost u nás a o ní také pojednává čtvrtá kapitola. Je zde vysvětleno, co dožínky jsou a proč se slaví. Dále se pak tato kapitola zaměřuje na program dožínkové slavnosti, hlavně na písně s nimi spojené a jejich notaci, která doposud nebyla nikdy nikým provedená.

Za všechny dodnes dodržované zvyky a tradice vděčíme Valašskému souboru Závřšan, který představuji v páté kapitole. Pro zpestření celé práce jsem se setkala se členkou tohoto souboru, která nás zasvětila do událostí a zážitků, které s ostatními členy sama prožila.

Tato práce by měla být přínosem pro všechny obyvatelé Závřší, díky které se o svém kraji mohou dozvědět něco nového, ale také pro všechny, co tento kout světa neznají a chtěli by ho blíže poznat.

1 Závřší

Místo na Jižním Valašsku zvané Závřší tvoří tři obce: Návojná, Nedašov a Nedašova Lhota. „Údolí s těmito integrovanými obcemi, vklíněné do Bílých Karpat, obklopují „vrchy“ (= kopce) s názvy Kaňůr, Cigán, Potecký vrch, Radošín, nejvyšší je Holý vrch (831 m). Poloha „za vrchy“ dala údolí název Závřší, jeho obyvatelé jsou Závřšané.“¹

Valašsko nebylo zcela jednotným územím. Některá území na Valašsku měla svá pojmenování. Závřší bylo dříve pojmenováno jako Zálesí: „tak bývala zvána v minulosti jižní část Valašska a další jižní území“² První doklad názvu Zálesí užil Komenský na své mapě Moravy roku 1627. Tento název umístil mezi obcemi Brumovem, Valašskými Kloboukami, Lidčím a Slavičínem. Kronikář Letoch z Uherského Brodu o několik desetiletí později použil stejného pojmenování pro toto území, „když vzpomíná na vpád Švédů („...když na Zálesí maširovali“) i na pozdější vpády z Uher v druhé polovině 17. století („... do Zálesí u Klobouk a Brumova, Světlova vpadnouc“)³

Zálesáky označil roku 1786 Holešovský Hanke z Hankenštejna za samostatnou skupinu východomoravských obyvatel. Často byly Zálesákům (dnes Závřšanům) přiřazovány specifické vlastnosti. „Salašnictví bylo nejvíce rozšířeno na svazích Bílých Karpat- v obcích Nedašov, Nedašova Lhota a Bylnice.“⁴ V 19. století salašnictví upadlo a do popředí se dostaly složky lidové kultury, především kroj, ale i dům a způsob hospodaření.

Závřší se od ostatních vesnic či měst liší hlavně svým dialektem. Blízká hranice se Slovenskem pronikla do řeči zdejších obyvatel.⁵

1.1 Návojná

Obec Návojná se nachází ze směru Brumov Bylnice hned jako první a je branou do závřšského zákoutí. První písemná zmínka je datována roku 1503, kdy Návojná byla součástí Brumovského panství. Žije zde 736 obyvatel.⁶ Roku 1825 žilo v 61 domech 449 občanů, roku 1834 v 67 domech 474 lidí, roku 1890 v 86 domech bydlelo 467 osob a v roce 1900 v 89 domech 440 duší. To dokazuje, že v každém domě žilo nejméně 5 lidí.

¹ OREL, Jaroslav. *Lidový kroj na Závřší*. In: Vlastivědný věstník moravský 39, 1987, s. 160.

² ŠTIKA, Jaroslav. *Etnografický region Moravské Valašsko, jeho vznik a vývoj*. Ostrava: Profil, 1973, s. 49.

³ ŠTIKA, Jaroslav. *Etnografický region Moravské Valašsko, jeho vznik a vývoj*. Ostrava: Profil, 1973, s. 50- 51.

⁴ ŠTIKA, Jaroslav. *Etnografický region Moravské Valašsko, jeho vznik a vývoj*. Ostrava: Profil, 1973, s. 62-63.

⁵ ŠTIKA, Jaroslav. *Etnografický region Moravské Valašsko, jeho vznik a vývoj*. Ostrava: Profil, 1973, s. 62-63.

⁶ Obec Návojná. In: www.risy.cz [online]. [cit. 2018-10-03]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/detail?Zuj=585521>

Všichni obyvatelé byli katolíci a hlavním zaměstnáním bylo polní hospodářství, ovocnářství a chov dobytka. Na poštu a do školy museli občané Návojně do roku 1817 chodit až do Brumova. Téhož roku byla vystavěna škola v Nedašově, ale až roku 1872 si Návojná zřídila vlastní školu. Domy se stavěly ze dřeva, slámy, ale ty novější již z kamene a cihel.⁷ Název obce vznikl zajímavě, ale máme několik variant.

„V době napoleonských válek, kdy neměla Návojná ještě svoje jméno, přijeli k vesnici tři generálové prý samotného Napoleona. Sesedli z koní a uložili se pod dubem u cesty, aby se poradili. Na druhý den začali chodit po Nedašově a okolních dědinách verbíři. Chytali mladé ogary na vojnu a neměli slitování. Brali všechny, které našli. Chlapci se schovávali, kde se dalo. Někteří utíkali do hor a tak se jim podařilo uniknout. Pomáhali jim všichni závvršané a údolím se neslo varování: "Na vojnu verbujů, na vojnu berů". Taky po vesnici, která je bránou do celého Závřší. Od té doby se na památku toho verbování nazývá Návojná.“⁸

Mohlo vzniknout i z latinského „návoj“, které označovalo tkalcovské vratidlo. Z toho bylo utvořeno přídavné jméno „návojně“, což označovalo místo, kde se toto zařízení zhotovovalo nebo kde stálo. Méně pravděpodobný je původ názvu obce od osobního jména Návoj (od „vojín“), i když takové jméno ve staročeském slovníku existovalo. Místním lidem se tedy říká Návojňan, Návojňanka.⁹

1.2 Nedašov

Nedašov je z levé strany sevřen Návojnou a z pravé strany Nedašovou Lhotou. Leží tedy uprostřed a dá se říct, že je to „centrum“ všech tří vesnic. Na rozdíl od ostatních obcí, v Nedašově stojí kostel, pošta a škola, což samozřejmě slouží celému Závřší. Žije tady 1 377 občanů, má tedy nejvyšší počet obyvatel a je největší i rozlohou.

První písemná zmínka byla zaznamenána roku 1424 a stejně jako Návojná i Nedašov náležel k panství hradu Brumova.¹⁰

Roku 1790 ve 103 domech žilo 644 lidí a roku 1900 už ve 128 domech 803 obyvatel. Méně než šest lidí v jedné domácnosti nebydlelo. Hodně se zde pěstovalo ovoce a svůj čas občané trávili na polích.

⁷ PEŘINKA, Václav František: *Val.-Klobucký okres*. Brno: Vlastivěda moravská, II. Místopis, 1905, s. 198.

⁸ Původ Návojně - Závřší. In: *Folklorní sdružení České republiky* [online]. 2010 [cit. 2018-10-03.]. Dostupné z: <http://archiv.fos.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=106329>.

⁹ HOSÁK, Ladislav - ŠRÁMEK, Rudolf: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku II, M-Ž*. Praha: 1980, s. 121.

¹⁰ Obec Nedašov. *Obec Nedašov* [online]. [cit. 2018-10-03]. Dostupné z: www.nedasov.cz.

Nedašov, Návojná i Lhota spadali dříve do brumovské farnosti a i nedašovské děti do roku 1817 navštěvovaly farní školu v Brumově. Až téhož roku se všechny tři obce dohodly a vystavěly školu v Nedašově, do které poprvé začala chodit i nedašovská děvčata. Do školy v Brumově dříve děvčata nechodila.

Rok 1879 přinesl velký požár, který zničil 22 domů a mezi nimi právě i školu. Děti přibývalo, a proto se roku 1898 začala stavět nová škola, která se také postupně rozšiřovala z jednotřídní školy až na trojtřídku. Požár nebyl jedinou katastrofou v Nedašově. Roku 1836 zuřila tři týdny cholera epidemie, na kterou zemřelo hodně místních občanů.

Název Nedašov je užíván asi od poloviny 19. století a je vyvozen od osobního jména Naděš, což v překladu znamená- naděj. Další varianta je vazba ke jménu Nedaš, jehož spisovná verze zní Nedamír. Poslední možnou variantou je původ od slovesa „nedat,nedati“, to se však historikům zdá být nejméně pravděpodobné.¹¹ Stejným principem jako v Návojně se občanům říká Nedašovjani.

1.3 Nedašova Lhota

Poslední vesnice Závřší Nedašova Lhota je pohraniční obcí se Slovenskou republikou. V této obci žije 692 obyvatel. Poprvé je písemně zmíněna v roce 1503 také jako součást brumovského panství Podmanických z Podmanína.¹²

V roce 1790 bydlelo v 61 domech 406 obyvatel a v roce 1900 v 96 domech 539 občanů. Počty osob v domácnosti byly ve všech třech vesnicích podobné, ale nikdy nežilo v domácnosti méně než pět lidí.

Nedašova Lhota měla od roku 1868 vystavěnou svou vlastní školu, která byla roku 1883 přestavěna. Po požáru musela být škola přestavěna znovu a stavba byla dokončena 1898.

Vesnici několikrát postihl požár. Dne 9. května 1895 shořelo 40 domů (skoro celá dědina). Škoda byla obrovská, protože většina domů byla ze dřeva a byla proti požáru nepojištěná. V roce 1901 vyhořelo opět šest domů.¹³

Název je odvozen od nedalekého Nedašova. Avšak ustálil se až ve druhé polovině 16. století. V letech 1503 a 1516 je doložen název pouze Lhota. V roce 1512 to byla Čertova Lhota

¹¹ PEŘINKA, Václav František: *Val.-Klobucký okres*. Brno: Vlastivěda moravská, II. Místopis, 1905, s. 203-205.

¹² Nedašova Lhota - Závřší. In: *Folklorní sdružení České republiky* [online]. 2010 [cit. 2018.10.03.]. Dostupné z: <http://archiv.fos.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=106329>.

¹³ PEŘINKA, Václav František: *Val.-Klobucký okres*. Brno: Vlastivěda moravská, II. Místopis, 1905, s. 168-170

a o šest let později Malá Lhota. Místní obyvatelé svou vesnici nazývali také Lhota Závřšská či Nedašovská. Muži jsou nazýváni zde jako Lhocani a ženy Lhocanky.¹⁴

¹⁴ HOSÁK, Ladislav - ŠRÁMEK, Rudolf. *Místní jména na Moravě a ve Slezsku II, M-Ž*. Praha: 1980, s. 124.

2 Závřšský kroj

K Závřší a všem tradicím patří neodmyslitelně tradiční kroj. Kroje se většinou vyráběly z domácích surovin (len, konopné vlákno a vlna) a také ještě z kůže a ovčí kožešiny, které převážně pocházely z místní produkce. Jen bavlna, hedvábí, stuhy, porty a ozdoby se musely dovážet. Krpce vyráběli specializovaní krpčáři a výrobou bot byli zaměstnáváni ševcovští mistři ve městech. Řemeslní kloboučníci ve městech zase zhotovovali klobouky a čepice a svoje výrobky pak prodávali na jarmarcích nebo tvořili na zakázku. K závřšskému kroji patří samozřejmě i modrotisk, který dělali barvíři ve svých dílnách, postavených v blízkosti vodních zdrojů. Pro svou náročnost tato práce vyžadovala zručnost, výtvarné nadání a také technické znalosti. „*Vzory se nanášely dřevěnými vyřezávanými nebo drátkovými formami a po náročném procesu barvení v indigu se vymáchal potišťený kus v tekoucí vodě, naškrobil a usušil.*“¹⁵ Dílna modrotisku ve Valašských Kloboukách fungovala z celého okolí nejdéle a to až do třicátých let 20. století.¹⁶

Z celého okolí si krojovou živnost nejdéle udržel brumovský okrsek, kdy ještě po první světové válce kroj patřil ke každodennímu oblečení starší generace a mládež ho nosila jako sváteční oděv. „*V jednotlivých obcích brumovského okrsku se vyskytovaly v kroji odlišné detaily, které lid dokonale znal.*“¹⁷

2.1 Ženský kroj

Místo spodního prádla se u ženského kroje oblékal na holá těla tzv. „rubáč“, který má už dnes jinou podobu. Je to nejstarší součást ženského oblečení a byla tvořená z konopného nebo lněného plátna. „Opléčko“ jak byla označována horní část, byla zhotovena z jemného plátna ušitá těsně na tělo a pevně obepínala prsa. Dolní část tvořila spodní sukň, kdy obě části bývaly sešité dohromady.¹⁸ Rubáč byl bez rukávů, dlouhý až po kolena a aby se při tanci moc nerozvířil, byl přilehlý k tělu. Na valašsku nazýváno „spodnica šrákovic“.

Později byl rubáč nahrazen lekníci. Je to bílá sukň dříve pro svobodná děvčata, ušitá z lněného drobně navrapeného plátna. Obléká se na rukávce jako svrchní sukň.

Rukávce jsou ušity z konopného, lněného nebo bavlněného plátna. Rukávy jsou dlouhé po lokty a u ramenou jsou našasné („navrapené“). Mají úzký límeček, který se zapíná

¹⁵ KOVÁŘŮ, Věra. *Lidový kroj na valašsku*. Ostrava: Krajské kulturní středisko, 1982, s. 19.

¹⁶ KOVÁŘŮ, Věra. *Lidový kroj na valašsku*. Ostrava: Krajské kulturní středisko, 1982, s. 15-19.

¹⁷ OREL, Jaroslav: *Lidový kroj na Závřší*. In: *Vlastivědný věstník moravský* 39, 1987, s. 162.

¹⁸ KOVÁŘŮ, Věra. *Lidový kroj na valašsku*. Ostrava: Krajské kulturní středisko, 1982, s. 22.

na knoflík nebo se zavazuje červená mašle. Když byla velká zima, dívky nosily „kožuchové“ rukávce, které byly dlouhé s vyztuženým zápěstím.

Sukně byla sešitá ze dvou půlek s rozparkem na boku a s plátěnou kapsou. Do pasu bývala nabraná a zavazovala se. Často se nosily modrotiskové sukně, ale u starších žen byly oblíbené i červené sukně, které se tkaly ve Valašských Kloboukách.

Zástěra byla a nadále i je nejčastěji z modrotisku. Zavazovala se na tkanici a zástěry i sukně sahaly do poloviny lýtek. Modrotisk se většinou používal s bílým vzorem „halúzkovým“, hrachovým, kolečkovým. Zástěru ženy nosily jak ve svátek, tak i v obyčejný pracovní den, kdy ji hospodyňky obracely hladkou stranou dopředu.

Kordulka je ze sukna hřebíčkové barvy. Je podobná vestě. Na levé straně má čtyři knoflíky a zapíná se na dírky nebo háčky. V předu je vystřižená, vzadu má tři šusky. Kraje jsou rovné. Kolem krku je 2cm široká porta se zeleným podkladem, který je zdobený motivem klasů nebo růží. Kordulka se oblékala společně s rukávci.¹⁹

Vlasy si ženy i dívky splétají do copů („lelíků“). Na konci copu se uvazuje mašle. Vdaná žena nosí na hlavě většinou červený šátek. Mladá paní, která si nechce šátek uvazovat na hlavu, může mít šátek položený jen na ramenou. Rituálem při svatbách je zde čepení nevěsty. V den svatby před půlnocí kmotřenka nebo svědkyně nevěsty za zpěvu písní uváže nevěstě na hlavu šátek a tím je dívka přijata mezi mladé ženy. Dříve se uvazoval tráček (3 cm široká tkanice z vlněné příze zelené, žluté a bílé).

Když je venku velká zima ženy nosí vlnáky, které nahradily starodávné plátěné ubrusy. Vlnák je tvořen z ovčí vlny a jeho velikost je asi 170 x 170 cm. Dříve byly oblíbené bílé vlnáky, ale nosily se i vlnáky se vzorem červeno- černé kostky.

Jako obuv se nosí krpce nebo papučky. Krpce jsou celé kožené. Papučky hřebíčkovité barvy jsou podšité kůží a mají nízký podpatek.²⁰

2.2 Mužský kroj

Základní část pánského kroje je košula, dříve tvořená z lněného nebo konopného plátna. Z hrubšího plátna se šily košule k pracovnímu kroji a lněné jemnější plátno sloužilo pro košule sváteční. Délka rukávů sahá k zápěstí, u krku je úzký límeček a malý výstřih, který se zapíná na knoflíček nebo se zavazuje mašlí. Na ramenou a na prsou jsou výšivky různých tvarů a barev (žlutá, červená, černá, modrá). Na Závřší však jsou i košule, s dlouhými rukávy

¹⁹ OREL, Jaroslav: *Lidový kroj na Závřší*. In: Vlastivědný věstník moravský 39, 1987, s. 168.

²⁰ PEŘINKA, Václav František: *Val.-Klobucký okres*. Brno: Vlastivěda moravská, II. Místopis, 1905., s. 21.

po lokty. Košula je volná a bez výšivek. Tento rozdíl můžeme vidět už v samotném Závřší mezi Nedašovou Lhotou a Nedašovem.

Nohavice jsou stejně jako košula nedílnou součástí kroje. Nohavice jsou šité z bílého sukna a k tělu muže přiléhají. Mají dva rozparky, které jsou kolem zdobeny šňůrováním. K nohavicám patří neodmyslitelně řemeň, který je provlečen v límci nohavic a po zapnutí se ještě dvakrát obtáčí volně kolem pasu.²¹

Brunclek podobný vestě, oblékaný na košili má podobně jako ženská kordula hřebíčkovou (červenou až fialovou) barvu. Na zádech i u kapes je brunclek zdoben šňůrovým červeným nebo modrým ornamentem. Na bruncleku můžeme vidět hodně knoflíků, které se však nezapínají. Naproti knoflíkům jsou díry nebo jen našité šňůrky, které otvory jen představují. Vrchní dírka bývala prostráhnuta, v níž mládenci nosili bílý vyšíváný kapeník, ženatí muži pak červený šátek.²²

Halena je bílý soukenný kabát, dlouhý až do poloviny lýtek, který muži nosí na krajích. Kolem prostřižených kapesních otvorů a kolem srdčitých výložků na rukávech je vedená červená nebo modrá harasová šňůrka. Halena je vpředu otevřená a má kimonový střih. Po bocích se nachází klíny, na kterých jsou vyšité „fajky“. Má osm dírek a na pravé straně jsou lesklé knoflíky. Ruce se nedávají do rukávů, halena se nosí jen přehozená přes jedno nebo obě ramena.

Kožich (kožuch, kožušek) byl základní součástí mužského zimního kroje. Měl hnědou barvu a byl vyrobený z ovčí kůže. Na Závřší se nosily jen krátké kožichy, které se zapínaly na tři kožené knoflíky.

Klobouk (klobúk) je černý, zdobený šňůrkami ve třech barvách (červená, zelená, žlutá). Když byla velká zima, muži nosili beranicu. Chránila tak hlavu a uši. Byla vyrobená z kůže mladých černých jehňat.

Papuče z bílé huně pro muže jsou podobné jako ty ženské. Mají nízký podpatek, jsou podšité kůží a jsou lemované červeným sukнем. Zapínají se na vnitřní straně na pět haklíků. Svobodní muži dříve nosili vysoké kožené boty, které někteří nosí i dnes.²³

²¹ KOVÁŘŮ, Věra. *Lidový kroj na valašsku*, s. 38-39

²² PEŘINKA, František. Václav: *Val.-Klobucký okres*. Vlastivěda moravská, II. Místopis. Brno 1905, s. 19

²³ OREL, Jaroslav: *Lidový kroj na Závřší*. In: Vlastivědný věstník moravský 39, 1987, s. 166-167

2.3 Dětský kroj

Z dětského kroje se dochovalo jen málo částí. Od malička se napodobuje oblečení dospělých. „*Děti obou pohlaví běhaly v dlouhých košílkách a teprve později je matka oblékala do jednoduchých šatiček vcelku, zvaných tak jako jinde na Moravě „kanduš“ a „kandušek“ se zapínáním vzadu*“²⁴ Kandušek byl z červeného plátna, potištěný drobným vzorkem. Starší děti už dostávaly krojové součástky, ale z levnějších látek, plátna nebo nosily kroje po dospělých. Do školy chlapci většinou nosili „žrnové“ gatě i košile z konopného plátna, později soukenné nohavičky. Děvčata chodila v sukních z modrotisku. Jako obuv v zimě nosili papučky a přes léto chodili naboso.²⁵

²⁴ KOVÁŘŮ, Věra. *Lidový kroj na valašsku*, Ostrava: Krajské kulturní středisko, 1982, s. 51

²⁵ OREL, Jaroslav: *Lidový kroj na Závřší*. In: *Vlastivědný věstník moravský* 39, 1987, s. 169

3 Tradice na Závřší

Během celého roku se na Závřší dodržují různé zvyky a tradice. Podrobnějšího zpracování obyčejů a Valaškoklobuckého folklóru jsme se dočkali až v padesátých a šedesátých letech.

Na sbírce lidových písní a tanců se podíleli především Karel Vetterl, Zdenka Jelínková, Oldřich Sirovátka a Karel Fojtík. Můžeme tam najít písně ke svatebním obřadům, ale také popis masopustních, žňových, vánočních a svatebních obyčejů. Dále je v této kapitole čerpáno z publikace *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Roku 1965 Tomeš provedl na Valaškoklobucku výzkum, při kterém věnoval pozornost výročním obyčejům a toto jeho dílo je klíčové pro následující kapitoly.²⁶

3.1 Masopust

„Posledním dnům masopustu se na Valašsku říkalo končiny anebo fašank. V této době mládež vykonávala obchůzky po vesnici, v nichž se podnes uplatňují maskované postavy.“²⁷

K fašankovskému jídelníčku patří koblihy, slanina a slivovice. Obřadníci nosili u sebe dřevěný rožeň, na který si koblihy a slaninu nabodávali. V průvodu se chodilo i s hudbou a zpívalo se:

Fa - šan - ky, fa - šan - ky i pod o - - buš - ky,
šec - ko my be - re - me i pla - ně hruš - ky.

*Tutéj nám nedali, tutéj nám dají,
komára zabili, slaniny mají.*

28

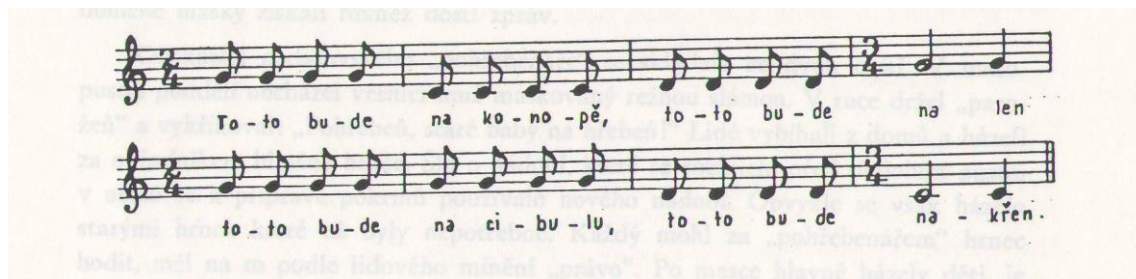
Muži se převlékali za židy, cikány, ženy, za nejrůznější řemeslníky, ševce, obchodníky, harmonikáře, kolovrátkáře a jiné. Na Závřší se účastnily průvodu i ženy. „Na konopě“ je

²⁶ TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972, s. 12-13.

²⁷ TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972, s. 29.

²⁸ TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972, s. 43.

označení pro tanec, který se během masopustu tancoval. Není to označení přímo pro konkrétní tanec, ale říkalo se tak obecně taneční zábavě. Při tancování se mělo vysoko vyskakovat, aby vysoko urostly konopí, ale i obilí, mák a okopaniny. Také se nesmělo dupat, aby konopí nebylo ničím udupáno.²⁹

Pohřebenář je muž, který po vesnici chodil s maskou ze slámy a vykřikoval: „Pohřebeň staré baby na hřebeň!“ Lidé za ním vybíhali ze svých domovů a házeli po něm staré nepotřebné hrnce. Druhý den už chodil do domů bez masky, vybíral „obdarůnku“, zpíval fašankovskou píseň a dostával dary.³¹

Na konec celého veselí se pochovávala basa na znamení pochování muziky před postní dobou. S basou se zachází jako se zemřelým. V průvodu jde farář, ministranti, plačky. Herci se tváří velmi vážně, ale pro sledující je to velká zábava.³²

3.2 Jarní zvyky a tradice

Postní období začíná popeleční středou. V ten den lidé chodí do kostela, kněz popelem uděluje křížek na čelo se slovy: „*Pamatuj, že jsi prach a v prach se navrátíš!*“³³ Během půstu hodně lidí na Závřší nepilo alkohol, kuřáci nekouřili a ze všeho nejvíce zákaz platil pro taneční zábavy. Chlapci nemohli chodit za děvčaty, členové obecního představenstva to poctivě hlídali.³⁴

²⁹ TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972, s. 29-41.

³⁰ VETTERL, Karel. *Lidové písně a tance z valašskoklobucka. Část I*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1955, s. 104.

³¹ TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972, s. 44.

³² NOVÁKOVÁ, Aneta. *Národopisný profil subregionu Závřší*. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013.

³³ LANGHAMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004, s. 47.

³⁴ TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972, s. 61.

„Nejrozšířenějším jídlem postního období byla „kyselica“. Šlo o starý obřadní pokrm, z něhož se vytvořil i zvyk všeset nebo vyhánět „kyselo“.“³⁵ „Kyselica“ se dodnes věší na Bílou sobotu. Je to chápané jako legrace, kterou provádí většinou mládež. Na střechu či stromy se tahalo dříve hospodářské nářadí a měla to být kritika domu, kde není pořádek.³⁶ Dnes je tomu velmi podobně. Co si člověk před touto nocí neschová do dílen a garáží, ráno jen stěží najde na svém místě.

Velikonoční svátky začínají Zeleným čtvrtkem, kdy se na Valašsku dochovala tradice tragačování. V kostele tento den přestanou zvonit zvony a říká se, že „odletěly do Říma“ a vrátí se až na Bílou sobotu. Místo zvonů, chlapci chodí po celé vesnici a klepají, řepotají a tragačují. Hospodyně jim za to dávají vajíčka nebo peníze. Tragačníci jsou seřazeni podle věku: nejstarší chlapci jsou páni, kteří o všem rozhodují, kluci z šesté třídy jsou klepači a vyšší ročník se nazývá řepotáci.³⁷

Po Velikonočních svátcích přichází pomlázka. Ta se na Valašsku nazývá *mrskačka*. Chlapci s sebou nosili korbáče a tatary dlouhé až dva metry a dívky násilím házeli do „říky“ nebo je polévali studenou vodou. Děvčata to chlapcům začala vracet a dodnes chodí na Závřší na pomlázku v neděli dívky a na Velikonoční pondělí chlapci. Za mrskačku dostávají zdobená vejce a mašličku na „karabáč“. Karabáče si chlapci pletli sami z proutí dlouhého tři až čtyři metry a ze šedesáti prutů.³⁸

Stavění a kácení máje jsou další dochované tradice na Závřší. Májem je označený smrkový nebo jedlový strom, který se ozdobí krepovým papírem nebo barevnými látkami. Dříve ho stavila celá vesnice společně, ale dnes už ho většinou staví každá rodina sama. Máj na jaře můžeme vidět stát v každém dvoře. „*Kromě společných majů stavěli mládenci malé máje jednotlivým děvčatům. Obvykle chlapec postavil své milé máj před oknem v zahradě*“³⁹

³⁵ TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972, s. 62.

³⁶ TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972, s. 62.

³⁷ NOVÁKOVÁ, Aneta. *Národopisný profil subregionu Závřší*. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013.

³⁸ LANGHAMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004, s. 97-98.

³⁹ TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972, s. 82

3.3 Letní zvyky a tradice

Svatodušní pondělí bylo na Závřší spojené s vyhnáním dobytka na pastvu. Muži vstávali brzo ráno, aby dobytek odvedli. Kdo byl na pastvě jako první, byl vyhlášený jako král pasáků. Ten co přišel jako poslední, dostal přezdítku „záprtek“.⁴⁰

Krátce po letnicích probíhá slavnost Božího těla. Ve vesnici lidé vyzdobili čtyři oltáře se svatými obrázky. Také cesta, po které se šlo v průvodu, bývala posypávaná květy a lemovaná břízami. V průvodu chodili v čele družičky, krojovaní a kněz, který nesl monstranci, v níž byla vložena svatá hostie a potom teprve šli všichni ostatní. U každého oltáře byla krátká zastávka, kde byla vykonána část bohoslužby. Celá událost probíhala a probíhá dodnes na připomínku podstaty eucharistie, zpřítomnění Krista v hostii.⁴¹

K letním obyčejům patří i dožínky, které se slavily vždy po skončení žatevních prací.

3.4 Advent

Adventní doba se na Závřší hodně podobala době postní. Lidé nechodili na žádné taneční „veselice“ a ráno chodili na roráty do kostela.

Hned 6. prosince se slaví svátek sv. Mikuláše. Mezi základní masku patřila maska svatého Mikuláše, který představoval legendárního světce. Na těle měl ornát, v ruce berlu a košík s dárky pro děti. Čert nosil obličejovou masku zvanou larva. Kolem pasu měl uvázané řetězy a na tom několik desítek zvonců. Čerti na Závřší se od ostatních čertů liší sukněmi, které jsou upletené ze slámy a jalovci, kterými švihají neposlušné děti, děvčata ale i dospělé. Andělé bývali oblečení celí v bílém a na zádech měli křídla. Tradiční byla Mikulášská obchůzka, kdy všechny masky chodily po domech a obdarovávaly děti a na oplátku zase něco vybíraly. Tak je to i dodnes.⁴²

V předvánočním čase byl posledním svátkem svátek sv. Lucie. Tento svátek bývá 13. prosince. V tento den žádná žena nesměla příst, která tento zákaz porušila, byla ztrestána „lucama“. Za luce byly na Závřší označovány ženy, které byly oblečené v bílých ženských šatech a měly moukou zabílené tváře. Chodily po skupinkách a do všech domů, kde vždy

⁴⁰ TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972, s. 89.

⁴¹ LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004, s. 149-150.

⁴² TOMEŠ, Josef. *Vánoční obyčeje na valašsku*. In: *Národopisné aktuality V*, 1968, č. 3 - 4, s. 165-166.

zametly všechny předměty a koutky husí peroutkou. Zajímavé je, že luce při tom nepromluvíly ani jediného slova a vše probíhalo v tichosti.⁴³

3.5 Vánoce

Dříve Vánoce nebyly tak bohaté jako dnes a probíhaly podle možností rodiny. Vánoční stromek býval menší, protože se věšel na trám na stropě. Dříve nebyly baňky a stromeček si lidé zdobili papírovými řetězy a figurkami, které si sami upekli. Pod ubrus se dávaly peníze, aby se v domácnosti dlouho udržely. Před večeří se lidé vždy modlili a až poté začali jíst. Jako první se jedl oplatek s medem. Za hlavní jídlo byla považovaná kyselice se švestkami, sušenými hříby a se smetanou. Uprostřed stolu byl velký hrnec, každý měl svou lžičku a celá rodina jedla tedy z jedné mísy. Druhým chodem bývalo zahuštěné zelí a buchtý namočené v mléce zvané „vrany“. Po večeří se rozkrájelo jablko. Hvězda symbolizovala zdraví po celý rok a křížek nemoc. Dívky házely papuči, když špička boty směřovala ke dveřím, měla se vdávat. O půlnoci se lidé tradičně setkávali v kostele na půlnoční mši svatě.

Na svátek sv. Štěpána děti chodily koledovat. Zpívaly koledy a za to dostávaly různé dobroty a peníze.⁴⁴

Po Vánocích následuje Nový rok a s ním „načínání koláča“. Dívka upekla koláč, veliký asi jako bábovka, který měl obdélníkový tvar. Dospělí mládenci chodili samostatně nebo ve skupinkách na návštěvy. Když přišli, rodina je přivítala. Společně poseděli, pojedli, popili, pozpívali a ten, který byl dívky nápadník vstal, vzal nůž a koláč překrojil. Proto se říká „načínání koláča“.⁴⁵

Další a poslední tradicí je svátek Tří králů. Kluci v jakémkoliv věku chodili po vesnici převlečení za tři krále: Kašpara, Melichara a Baltazara. Na hlavě měli korunky a obcházeli všechny domy ve vesnici. Na dveře posvěcenou křídou psali K+M+B (zkratky jmen) a rok, který právě byl. Při obchůzce zpívali píseň: *My tři králové jdeme k vám*. Tento zvyk se dochoval až dodnes a vnímáme ho jako symbol pro požehnání do celého nového roku.⁴⁶

⁴³ TOMEŠ, Josef. *Vánoční obyčeje na valašsku*. In: Národopisné aktuality V, 1968, č. 3 - 4, s. 167.

⁴⁴ NOVÁKOVÁ, Aneta. *Národopisný profil subregionu Závrší*. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013.

⁴⁵ TOMEŠ, Josef. *Vánoční obyčeje na valašsku*. In: Národopisné aktuality V, 1968, č. 3 - 4, s. 184-485.

⁴⁶ TOMEŠ, Josef. *Vánoční obyčeje na valašsku*. In: Národopisné aktuality V, 1968, č. 3 - 4, s. 183- 184.

4 Dožínky

Dožínky, též nazývané jako homola či dožatá, jsou lidovou letní slavností, kdy zemědělci od podzimu až do jarního orání musí pečlivě pracovat. Po celou tuto dobu žijí v obavách před špatným počasím a jsou tedy závislí na přírodních poměrech. Přízeň přírody je představována jako přízeň Boha a proto za dobrou úrodu projevují Bohu svůj vděk dary a děkovnými slavnostmi.⁴⁷

V polovině 19. století, se dožínky konaly na celém území. „*Ve 20. století ztrácely dožínky na původním významu a byly nadále pořádány více jako společenská slavnost než jako skutečný obřad, spojený s ukončením nejvýznamnější činnosti rolníkova roku.*“⁴⁸

Dožínky se slavily v každém hospodářství. Někdy sedláci najímali více ženců a žneček, aby stihli úrodu sklidit včas. „*Poslední den žní měl slavnostní ráz. Ženci zpívali více než jiné dny, připravovali se k dožaté*“⁴⁹

Právě jsme si dožínky představili obecně a dále už se budeme konkrétně zabývat samotným programem dožinek a písněmi, které k této události patří. Všechny písně jsou uloženy jen v paměti občanů a dlouhá léta se předávají jen ústně z generace na generaci. Proto v další podkapitole můžete vidět zaznamenanou i jejich notaci. Písně jsou velmi jednoduché, to dokazují i tóniny C-dur a D-dur, ve kterých se skladby hrají. Často se jednotlivé sloky či verše opakují. Dokonce i některé melodie můžeme při dožínkové slavnosti slyšet dvakrát, ale text se liší. Dožínky patří k radostným událostem, proto písně mají veselý a rytmický ráz. Není zcela jasné, jestli melodie byly vymyšlené konkrétně pro dožínky nebo jestli byly převzaté z jiných lidových písní. Tomeš uvádí, že v dožínkových slavnostech je hodně prvků, které jsou příbuzné se svatebními obyčeji a i „*žatevní písně a přání jsou odvozeny ze svatebních písní a vinšů.*“⁵⁰

4.1 Dožínkový věnec a slavnostní průvod

Nejdůležitější z celé slavnosti je dožínkový věnec, který je symbolem zakončení žatvy. Je v něm důkaz síly, která pak dává vzniknout celé úrodě. Věnec je uvinutý ze všech druhů obilí, vplétají se do něj polní kvítka a jsou na něm uvázané i barevné stuhy. Dříve se zdobilo

⁴⁷ HLÁVKA, Karel. PEK, Albert. BARTUŠEK, Antonín. *České dožínky*. Praha: Brázda, č. 3, s. 5.

⁴⁸ LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004, s. 166.

⁴⁹ TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972, s. 99.

⁵⁰ TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972, s. 101.

i polní náradí kosy srpy a hrábě. Věncem pak neslo svobodné děvče spolu s vystrojeným průvodem až do statku, kde ho předalo hospodáři.⁵¹

„Dožňa oves, hneť ho zvažaly, ty šikovnější uš z něho plétly pječný veliký vjenec, vplétaja doňho aj ostatní obilé a kvítí, pokúť ešče jaké f poli bylo. Že ho bylo poskrovnu, donesla Kačenka kytu od mynářů. Šag ho mňeli plnú zahrádku. Ale při třech hodinách byly z ofsem hotové, naložily ho na vús a ze spjevem a výskáním jely dom. Kór jed’a hore dědinú spívaly, jag gdyby vézly nevjestu“⁵²

Dnes je tomu trochu jinak. Nazdobený věncem nese v průvodu mládenec po boku své milé nebo jiné dívky. Za ním chodí krojovaní, děti, dospělí a hlavně hudba. Po celou dobu se zpívá a tak se jde přes celou vesnici až do kostela, kde kněz slavnostní věncem požehná. Po požehnání průvod směřuje na obecní zahradu, kde se věncem předává hospodáři, tak jak to bylo dříve.

4.2 Předávání věnce

Hospodářům a hospodyním se děkovalo za příležitost poskytnuté práce, byla k nim pronášena děkovná přání a předávaly se jim věnce a kytice. Oni zase na oplátku děkovali za pomoc, spolupráci a ochotu při sklizení úrody. Všechny pomocníky pak obdarovávali penězi a připravovali pro ně pohoštění.⁵³

Dnes předávání věnce na Závřší probíhá na obecní zahradě, kde to předvádí soubor Závřšan. Celý tento ceremoniál má svůj scénář používaný dodnes, který napsal Vincenc Nesázal.

Dožínky měly na celém území republiky podobné tradice, to dokazuje i to, že některé písně z různých krajů si jsou textově a charakterově hodně blízké. Pro srovnání je u některých písní uvedena námětově podobná píseň z nedalekého okolí.

Když průvod vchází na scénu, tak zpívá:

Už sme to požali, co sme požat měli,

/:chvála Pánu Bohu už to leží dolu.:/

⁵¹ LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004

⁵² FOJTÍK, František. *Od vesna do vesna*. Muzejní společnost ve Valašských Kloboukách, 2011, s. 75.

⁵³ HLÁVKA, Karel. PEK, Albert. BARTUŠEK, Antonín. *České dožínky*. Praha: Brázda, č. 3, s. 6.

V nedalekém Študlově se na nápěv české písně *Roztrhaná chalupa, slunce do ní svítí* zpívalo:

(♩ = 90)

1. Už sme všecko po - ža - li, o - sta - lo str - ni - sko
a včil by sa vdá - va - lo de - ja - ké cér - či - sko.

2. Už sme všecko zorali,
už aj to žitnisko,¹⁾
nechce milá poháňať,
má krátké bičisko.

3. Už sme všecko zorali
až na ty úvratě,
nechce milá poháňať,
má krátké opratě.

54

Pro Pulčín byla charakteristická píseň na nápěv svatební písně *Nežeň sa, Janičku*:

(♩ = 72)

1. Už smy¹⁾ sa na - ža - ly o - ves - ka zra - lé - ho,
už smy sa vy - ža - ly holbu pá - le - né - ho.

55

Všichni se zastaví v půlkruhu a zpívají:

1. Pozdrav Pánbu hospodári vinšujeme Vám,
tento věneček obilný darujeme Vám.

/: Vy ho z lásky přijměte a za nás sa nestydte,
dá Vám Pán Bůh požehnání na tomto světě.:/

2. Tento věneček obilný z polního kvítí,
ze rzi, žita a jačmeňa je on uvitý.

/: A v něm makověnka je, pěkně pozlacená je,
a tým naším hospodářom darovaná je.:/

⁵⁴ VETTERL, Karel. *Lidové písně a tance z Valašskokloboucka. Část I.* Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955, s. 118.

⁵⁵ VETTERL, Karel. *Lidové písně a tance z Valašskokloboucka. Část I.* Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955, s. 116.

3. *V tomto věnečku obilném, růža červená,
do něho ju zaplétala panna poctivá.
/:A dyž ju zaplétala, veselo si zpívala,
a tým naším hospodářom jim vinšovala.:/*

Po dozpívání jedna z dívek promluví k hospodáři:

*„Gazdo náš milý, už smě to požali, co smě požat měli.
Nažali smě Vám sto kotků jačmeňa,
abyste měli do samého hřebeňa,
nažali smě Vám sto kolků rži,
to abyste měli Vy,
nažali smě Vám sto kolků žita,
aby chasa nebyla bita,
nažali smě Vám sto kolků pohanky,
abyste měli po samé hambálky,
nažali smě Vám sto kolků ovsa,
gazdo náš hopsa!“⁵⁶*

Pro srovnání Tomeš uvádí dožínkový vinš z Velkých Karlovic podle Fr. Kretíkové, narozené 1912.

*„Toť máte, hospodáři, svůj dar,
co vám Bůh všemohúci dal.
Vy ste po zrnečku rozházali,
my sme po klásečku posbírali.
Kolik klásečků, tolik mázečků,
kolik zrnéček, tolik měřiček,
aby ste ve štěstí a ve zdraví
ze svojú manželkú aj s dětmi užili.*

⁵⁶ *Rok na dědině- dožínky*. Valašský kroužek Závřšan, 2008.

*Tolko pohanky a minku,
aby bylo pro pacholka a dívku.
Žita do štíta,
pohanky do obháňky,
ovsa do sklopca.
A vinšovat nepřestanem,
pokud' neco nedostanem.
Podívaj sa, hospodáři,
jak já sobě řit'ú hážu.
Podivaj sa, hospodyň,
jak si já ňú vyhodím.*⁵⁷

Podle Langhammerové při předávání věnce hospodáři, dívka říkala toto:

*„Hospodáři, my neseme vám dar, který Bůh všemohoucí dal, z úrody zemské, z rosy nebeské,
z tichého děštíčka, z teplého větříčka, aby Vás Bůh všemohoucí v tento rok požehnal.*⁵⁸

Při předávání věnce hospodáři pak sbor zpívá:

*Už sme sa nažali, snopů navázali
/:na gazdovéj roli, až nás hlava bolí.:/*

Podobnou píseň nalézáme v nedalekém Študlově. Zpívá se na stejnou melodii, ale má jiný text.

- 1. Co sem sa nažala, snopů navázala,
/:na klobúckém poli, až ňa hlava bolí.:/*
- 2. Co sem sa nažala ovéska zralého,
/:abych já dostala šohaja švarného.:/*⁵⁹

Pokračuje se ve zpěvu:

⁵⁷ TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972, s. 104.

⁵⁸ LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004, s. 167.

⁵⁹ VETTERL, Karel. *Lidové písně a tance z Valašskokloboucka. Část I*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955, s. 116.

1. *Žnivo moje žnivo, bodajs lepší bylo,*
/:abys ně hlavěňky, k zemi neklonilo.:/
2. *Hlavičko hlavo má, proč na tolik bolíš,*
/:ani neodpadáš, ani sa nehojíš.:/
3. *Hlavičko hlavo má, už na tolik nebol*
/:lebo ně odpadni, lebo sa ně zahoj:./

Sólo muži:

Galánečko moja, aj na hlava bolí,
co sem sa ponáhlal, vozit do stodoly.
Galánečko moja, bolet nás přestane,
až nám závršanská Muziga zahraje.

Píseň *Žnivo moje žnivo* i *Galánečka moja* se zpívá na nápěv písně *Žala bych já žala*, která je zaznamenaná v knize *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku* do Josefa Tomeše. Tato melodie je hodně typická pro Závršské dožínky, proto většina dalších písní se zpívá na stejný nápěv.

Žala sem já žala, blavy nazdvihala,
přeca sem, můj milý, na zadu ostala.
Vdala sem sa vdala, leda sem sa vdala,
leda sa ně šatka vzadu červenala.

Jeden z mužů zvolá:

„Ogari šak nám možete zahrát aj Vy. Inštrumenty máte a my si zazpíváme a takej zatančíme.“

⁶⁰ TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972, s. 104.

Při písničce *Nedašovská chasa páry tancují*

1. */:Nedašovská chasa, pěkně malovaná,:/*

/:tancovala bych u muziky do bílého rána.:/

2. */:Do bílého rána, syneček tancoval,:/*

/:ani nezpoměl že svůj milěj dobru noc dnes nedal.:/

3. */:Dobru noc dnes dávám, nedašovským pannám,:/*

/:a já-ostanu u muziky. protože ju rád mám.:/

Všichni zpívá gazdovi:

1. *Gazdo náš, gazdo náš, chystaj nám aldamáš,*

/:chystaj nám ho z lásky, sbírali sme klásky.:/

2. *Gazdo náš, gazdo náš, my si ťa vážíme,*

/:šak ty nejsi hlúpý, enem trochu skúpý.:/

3. *Gazdo náš, gazdo náš, lajdák si veliký,*

/:dyž ty sis poztrácal z papučí haklíky.:/

Gazda odpovídá:

1. *Chaso má, chaso má, ty si však zaslúžiš,*

/:dobrého gazdu máš a si ho nevážiš.:/

2. *Dyž já ráno stanu na uši nečuju,*

/:sotva ty trampoty v hospodě zaleju.:/

3. *Pěkně Vám děkuju za Vašu robotu,*

/:šak já Vám zaplatím, až prodám rohatú.:/

Písň *Gazdo náš gazdo náš* i *Chaso má chaso má* se zpívá stejně jako *Žnivo moje žnivo*.

Nápěvem je zde tedy opět melodie z písň *Žala bych já žala*.

Píseň má mnoho variant, hlavně na Valašsku. Textově se od sebe hodně neliší. Ve Francové Lhotě je text dokonce úplně stejný. Ve Študlově už spatřujeme odchylky jak v textu, tak v melodii:

(♩ = 88)

1. Gazdo náš, gazdo náš, chystaj nám alda - máš,
chystaj nám ho smělo, ža - ly sme ve - se - lo.

2. Gazdo náš, gazdo náš,
veselé žnice máš,
všecko sme dožaly,
chystaj nám aldamáš.

3. Gazdo náš, gazdo náš,
chystaj nám aldamáš,
chystaj nám ho z lásky,
sbíraly sme klásky.

4. Gazdo náš, gazdo náš,
chystaj nám aldamáš,
jak nám nenachystáš,
věckrát nás nenaptáš.

5. Gazdo náš, gazdo náš,
chystaj nám aldamáš,
všecko sme požaly,
ešče-i gde co máš.

61

Gazdění zaspívají:

1. *Ta naša gazděna, to je dobrá roba,*

/:v kamnovci navaří pro prasata žrádla.:/

2. *Chleba nám napeče třeba žrnového,*

/:gazda nám naleje piva brumovského.:/

Zde se opakuje nápěv z písně *Už sme to požali*.

Ve Študlově gazdění zpívají *Hospodyňko naša*, která má stejnou melodii jako píseň *Gazdo náš gazdo náš*:

1. *Hospodyňko naša,*

večeři nám chystaj,

chystaj nám ju smělo,

žaly sme veselo.

⁶¹ VETTERL, Karel. *Lidové písně a tance z Valašskokloboucka. Část I.* Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955, s. 122.

2. *Gazděnko v šorečku,
daj ty nám vdolečků,
jakových takových,
ale věc makových.*

3. *Gazděnko v rubáčku,
daj ty nám koláčků,
jakových takových,
najradši trnkových.*

Když chasa dozpívá, gazděna řekne:

„Já chaso piva Vám nalejem, ale horší je to s chlebem, všechny kúsky sem vymetla, ale ani kapku múky už nemám, mosíme si naň nahotovit.“

Nějaký chlapec vezme cep a řekne:

„Když nahotovit, tak nahotovit. Ančo podaj snopek a idem na to.“

Anča hodí snop na plac a tři kluci jdou mlátit, potom se k nim přidá čtvrtý.

Když mlátí tři, říkají: *„Kozlence v pohance“*

Ve čtyřech: *„Buchty v peci, chléb na peci“*

Kluci začnou zpívat:

/:Ej Kačenko, Kačenko, zatoč sa ně céřečko:/

/:daj ně svoje ručičky, daj ně svoje ručičky,

daj ně svoje ručičky, budem párat trnečky.:/

Dívky:

/:Já si jich párat nedám, příd' ty račí večer k nám.:/

/:Půjdem do komůrečky, půjdem do komůrečky,

půjdem do komůrečky, budem párat trnečky.:/

Kluci:

/:Komůrka je špatná věc, kdyby přišel tvůj otec.:/

/:*On by nám jich vypáral, on by nám jich vypáral,*
on by nám jich vypáral, on by nám aj trnem dal.:/

Na stejný nápěv se na Valašsku zpívá lidová píseň *Tam okolo Levoči*.

Při druhém opakování *On by nám jich vypáral*, odchází jeden pár k žrnám, ostatní zpívání dál, udělají kolem žrnů místo, zazpívají mlynáři a začne se žrnovat.

Zpívá se:

1. *Mlynáři, mlynáři, proč vy nemelete,*
proč vy si voděnky od hor nevedete.
2. *My si jich nevedem, my jich máme dosti,*
šak ona nám teče od hor do sytosti.

Mlynáři, mlynáři se zpívá na melodii písně *Bude ti milunká*, která se objevuje v Popově. Obsahuje však zcela jiný text, který s dožínkami není nijak spojen:

(♩ = 100)

1. Bu - de ti, mi - lun - ká, bu - de . to - bě jak - si,
až si já po - ne - su ce - du - len - ku v kapsi.

2. Cedulenu, psaní
od klobuckých pánů,
budeš, milá, plakat,
pohledaja za mňú.

62

Karel Vetterl uvádí, že někteří Závřšané zpívali *Mlynáři mlynáři* na melodii písně *Zahraj ty mně zahraj*, která pochází z Nedašovy Lhoty.

⁶² VETTERL, Karel. *Lidové písně a tance z Valašskokloboucka. Část II.* Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955, s. 147.

(♩ = 100)

Zahraj ty ně, zahraj, muzi-go za-vrš-ská,
šaks ty ně ne-hrála sedn ro-ků dnes-kaj.

63

Spatřujeme už i rozdíly mezi dnešním provedením písně a dřívějším. V roce 1949 se ve druhé sloce zpívalo:

*A my si vedeme,
Vody máme dosti,
až sa nám vylévá
hore nad lamfešty.*

Dívka nabere ze žrnů mouku a donese gazděně, ostatní zpívají dál:

1. /:Mlynáři, šafáři,:/

/: z vašeho mlýna švarná děvcina vychází.:/

2. /:A já ju neznám ju,:/

/:Ona má šaty po samé paty z hedvábu.:/

Sólo ženv:

1. /:Poledňo přichodí, oběda nečúvat,:/

/:hospodyň nedbalá, co my budem dělat.:/

2. /:Hospodyň nedbalá, sviňa ostříhaná,:/

/:Konopě požaté, šecko je jednaké.:/

3. /:Gazděnko v rubášku napeč nám vdolečků,:/

/:jakových takových třeba zemňákových.:/

⁶³ VETTERL, Karel. *Lidové písně a tance z Valašskokloboucka. Část II.* Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955, s. 189.

V poslední sloce je podobnost s písní se Študlova *Hospodyňko naša*. (Zmíněna již výše u písně *Tá naša gazeděna*.)

Gazděna řekne:

„*Tož chaso pod'te ke svačině, šak sté si to zaslůžili.*“

Rozdává vdolečky a nalévá slivovici a pokračuje:

„*Gazdo náš v plátěnkách énem nám nachystáj ve sklenkách, jakovéj, takovéj, enern nám nachystej medovéj.*“

Všichni zaspívají:

/:Hošaša, hošaša, jak sa ten ovések natřásá:/

/:Jakový, takový, zasél ho hospodář šikovný.:/

Ve Valašských Kloboukách se zpívá stejný text, ale na jiný nápěv:

1. Ho - ša - šá,¹⁾ ho - ša - šá, jak sa ten o - vé - sek po - třá - sá.

2. Jakový, takový,
nasél ho hospodář šikovný.

3. Gazdo náš v plátěnkách,
enom nám nachystaj ve sklénkách.

4. Jakovéj, takovéj,
enom nám nachystaj medovéj!²⁾

64

Ve Valašské Polance se na stejnou melodii zpívala svatební píseň *Hošaša hošaša, jak sa jí šáteček potřásá*.

⁶⁴ VETTERL, Karel. *Lidové písně a tance z Valašskokloboucka. Část I.* Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955, s. 89.

5 Závřšan

Valašský kroužek zvaný Závřšan vznikl 15. 3. 1948 a měl 38 členů. Zpočátku spadal pod Národní výbor v Nedašově, poté pod Osvětovou besedu, dále pod Sdružená rodičů a přátel školy Nedašov a nakonec se stal samostatným sdružením.

Založil ho Vincenc Nesázal, krojový krejčí narozený v Nedašově, který velmi přispěl k udržení krojů na Závřší. Po založení kroužku v letech 1948 – 1982 ušil 46 mužských halen, 52 mužských hřebíčkových brucleků, 131 mužských nohavic, 24 chlapeckých nohavic, 235 krátkých kabátů k nohavicím a 49 ženských kordulek. V roce 1983 ušil mužský a ženský kroj, který daroval Národnímu divadlu k jeho 100. výročí.⁶⁵

Závřšan na počátku svého působení připravoval hodně akcí přímo v Nedašově. Hned v roce 1948 zorganizoval fašankový průvod. V roce 1951 v hostinci U Ivánků uspořádal valašský bál a Valašský den. O několik měsíců později se konal Národopisný den, na kterém vystupoval i Valašský krúžek z Valašských Klobouk. Ve stejném roce předvedli také dožínkové pásmo.⁶⁶ Později ještě v Nedašově zorganizovali Dudácký večer, Mikulášskou nadílku, národopisný den, bál důchodců. Kromě událostí konaných v rodném kraji, jezdili členové kroužky i do různých koutů republiky. Skoro každoročně se účastnili Strážnických slavností, Rožnovských slavností, navštívili Valašský bál ve Vsetíně, vystupovali v Brně, v Uherském Brodě, v Luhačovicích, ve Valašském Meziříčí, ve Zlíně a ve Vrběticích.⁶⁷

Soubor Závřšan funguje dodnes a právě mu Závřší vděčí za dochování tradic, které se i po tolika letech konají. Někdo by si mohl pomyslet, že je to soubor jako každý jiný, ale to není zcela pravda. Jeho významnost spočívá v obsazení, protože se skládá a vždy skládal jen z místních obyvatel, kteří sami celý kroužek založili a provozují ho dodnes.

5.1 Rozhovor s nejstarší členkou Závřšanu- Anastázií Kozubíkovou

Jak vznikl soubor Závřšan?

„Začalo to hned po válce, ale to už Závřšan oslavoval 60 roků. Po válce začaly aj Strážnické slavnosti. Kocúr, Stráníkoj Jan, Habed'a a Nesázal⁶⁸ jeli do té Strážnice, neco vymysleli, zebrali pár lidí a už sa začalo. Do krúžku chodili většinu manželské páry. Kamarádi volali

⁶⁵ OREL, Jaroslav. *Lidový kroj na Závřší*. In: Vlastivědný věstník moravský 39, 1987.

⁶⁶ Pamětní kniha Nedašova, s. 99.

⁶⁷ NOVÁKOVÁ, Aneta. *Národopisný profil subregionu Závřší*. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013.

⁶⁸ přezdívkou

kamarády, pribírali sa mladí ľudé. Tehdy byla velká skupina nedašovských tanečníků, až dvanáct párů. Potom nekeří odešli na vojnu, poženili sa a neostál z nich nido. Nekdo sa pribral a nekdo odešél. Z počátečného krúžku už neni nido, to už je šecko po smrti. Nesázal to védl potom, začal sa tom věnovat. Šil kroje, kordulky, nohavice. Šecko našil a už sa jelo.“

Od kdy jste byla sama členkou Závršanu? Jak jste se k tomu dostala?

„Moc sem neměla roků, když sem tam začala chodit. To eště s maminků a s tatínkem sem tam chodívala. Já sem mohla mět tak tych deset dvanáct roků, protože už si pamatuju, že sme jeli vlakem kdysi do Meziříčí vystupovat. Jelo nás plný jeden vagon, šak nás jelo hromadu. A já sem tam kolébala děcko. Mosela sem sedět u kolébky, kolébala sem a zpívala. To sem eště byla svobodná. Já sem sa strašně skoro vdávala. Sedmnáct a týden mně bylo. V jedenadvaceti sem měla tři děti. To sme už chodili furt do krúžku. A aj s malýma děckama sme s nima všude jezdili. Naši maminka a tatinek s nama eště také chodívali. Takže sme tam byli tak šeci dohromady.“

Kde bylo s kroužkem první vystoupení? A kde ještě jste byli?

„První vystoupení bylo v téj Strážnici. My sme jezdili strašně moc. Aj do toho Rožnova, tam sme byli určitě víckrát jak ve Strážnici, protože tam nás už pravidelně volali. Ve Strážnici začaly spíš vystupovat mezinárodní soubory. Za socialismu to byli hlavně Rusi. Jako soubor sme do zahraničí nejezdili, enom na Slovákoch, sme byli. V Praze sme vystupovali ve Valdštejnke zahradě. Byli sme aj v Brně, v Brodě a v Hovězí. Tady z okolí sme vystupovali hlavně na jarmarkoch v Klobukoch, Brumově, v Lidči a aj ve Vlčnově. Na jarmarkoch sa ukazovalo třeba drhnutí pění. V Klobukoch sa dokonca natáčel film Děda, ve kterém sme drhnutí předvádali.“

Pořádali jste sami nějaké akce přímo v Nedašově?

„Ano, toho bylo takéj moc. Na fašanky sme chodili aj pohřebenára sme dělali. Za čerty sa chodívalo, svatební obřady sme dělali. V krojoch sme chodívali na slavnost Božího Těla, na Velikonoce na vzkříšení, na pohřeby kamarádů, spoluúčinkujících. Pak už sme jezdívali spíš po okolí. Pak sem organizovali aj v hospodě u Ivánků valašský bál každý rok. Tehdá nebyl kulturák, tak proto to bývalo všecko u Ivánků a nebo eště aj v hospodě u Švacha.“

Jakou roli hrál v tehdejší době kroj?

„Dřív sa naši rodiče v tych krojoch vdávali, byla to symbolika Valašska. V každé rodině kroj byl. Eště já pamatuju, že chodili normálně nohavice brucleky- šeci dědácci chodili do kostela tak. Tetičky v sukňách, v létě v kroji. To byl pracovní aj sváteční kroj. Prvej sa nechodilo v prošivaných bundách. Co sa doma udělalo v tom sa chodilo. Napřadla sa vlna, len, konopí, udělali sa plachty, košule, rezné gatě s tým sa živili. Nebylo nic tak. A tak to začalo, kamarádi sa dali dohromady. My sme moc roků chodili.“

Kde ted' se souborem jezdíte?

„S programem už nejezdíme nide. Většinu děláme enom ukázky práce. Záleží, kdo si co přeje. V loni sme byli třeba v Rožnově a předváděli sme celý rok na dědině od začátku do konca. Nebo eště na ty jarmarky chodíme, ináč už ted' tak moc nejezdíme nide.“

Kdy byly první dožínky?

„Dřív byla singulární společnost, která měla pod sebou přední lúky. Tam naseli len a oves a všeci ti podílníci to šli naraz žat. Teda tam došel jeden strýček s harmoniku a odtamtud' už šli všeci dole dědinú a to byly ty první dožínky. Toto bylo eště před Závřšanem, pak až vznikl soubor, začalo sa chodit do kostela pro požehnání a začal sa aj vymýšlat dožínkový program.“

A jak vypadaly dožínky o rok později? Byla to velká sláva?

„Sláva to byla veliká. Už na průvod šla skoro celá dědina, každý kdo měl kroj tak v něm šel. Včil už každý má to' mobil a sedí s tým doma. Dneska už je to jiné, než to bývávalo.“

Jsou dnes dožínky v něčem jiné?

„Včil už to tak neni jak dřív. Když nezavolá cizí soubory, už by v průvodu bylo málo místmích. Moc to upadá. Tady tych starších lidí už je málo a mladé to nebaví. Tomu mosí byt člověk oddaný, mosí to mět prostě rád. Z donucení neuděláš nic.“

Kdo vymyslel dožínkové písničky, který se každý rok zpívá?

„Švrčina, učitel z Klobuk, to byl strašný folklorista. Každý týden ve středu přišel do Nedašova a učil nás písničky a všechno možné. On nás strašně moc teho naučil. To byl vzácný člověk.“

Jsou někde zaznamenány noty k těmto písňím?

„Noty? Né. Já sem noty nikdy v životě neuměla. Třicet dva roků sem chodila zpívat do kostela, ale furt podle not ale bez not. Ale na toto bys u nás těžko našla nekde noty. To su písničku všechny na jednu notu.“

Zpívají se při dožínkách dodnes pořád stejné písničky?

„Je to stejné. Většinu sa to opakuje. Akorát ten program už je jiný. Dneskaj už sa předá enom věnec, dřív eště, víc bylo tych písniček, víc sa jich zpívalo. Gazda víc zpíval, gazděna, bývalo to o moc delší. Prostě celý ten dožínkový program. Já si myslím, že ty lidi z tadyma už to ani nebaví. Je to furt stejné a už je to prostě nebaví, ale to sa nedá změnit, ten program je prostě furt stejný, tam není co vymýšlat. Proto dneska už děláme enom zkrácenú verzi, kdy sa předá věnec, zazpívá sa pár písniček a je hotovo.“

Který ze svátků nebo tradic, byl právě tou největší událostí v roce? Byly to právě dožínky?

„Toš ten patnáctý srpen. To bývala hlavní pút' aj když nebyvaly eště dožínky. Potom to Boží tělo a takové, to byly první zezáčátku enom církevní svátky. Ted' by sa dalo říct, že dožínky sú takovú nejmíc oslavovanú tradicú tady.“

Určitě jste zažili hodně zábavy, máte nějakou vtipnou historku, co jste zažila s kroužkem?

„Jeli sme ve vlaku, Kocúr vystrčil hlavu z okna a větr mu unésl klobúk. A to byl drahý klobuk. Před meziříčím, poslední zastávka před meziříčím je Brňov a on si tam šel pěšky zpátky po trati a hledal klobúk a našél ho. Zas pěšky přišél zpátky do toho Meziříčí.“

Nebo jeli sme na předvánoční vystoupení do klobúk autobusem a v Návojně měl přistupovat eště jeden pár. Furt sem sa jich nemohli dočkat, tak jeden strýc pro ně šél.. Enom co zašél za roh, oni došli z druhej strany vlezli do autobusu a jelo sa. My sme odjeli a strýčka sme nechali v Návojně. Až sme dojeli do Klobúk a už sme byli nastupení na pódiu, tak jeho manželka praví:

„A kde je náš dědák?“ V autobusu nás jelo moc a nevšimli sme si, že někdo chybí.

No zažili sme s krúžkem stračně moc.“

Závěr

V mé bakalářské práci jsem krátce představila Závřší, do kterého patří obce Nedašov, Návojná a Nedašova Lhota. Součástí Závřší je tradiční kroj, o kterém jsem se zmínila ve druhé kapitole.

Závřšské zákoutí je jedno z mála míst, kde se dodnes dodržuje většina tradic. Mým cílem bylo tyto tradice čtenářům přiblížit. Blíže jsem se zaměřila na největší slavnost na Závřší a to na dožínky. Všechny lidové písně a texty se předávají ústně z generace na generaci. Většina písní, které se při různých tradicích zpívají, tedy nejsou zaznamenané nikde v notách. Občané je mají uložené jen ve svých srdcích. Proto jsem se zaměřila na dožínkové písně a jejich záznam. Podařily se mi zapsat do not všechny písně a to díky Anastázi Kozubíkové, která mi je všechny přezpívala. Zjistila jsem, že dožínkové písně jsou velmi podobné i v okolních vesnicích. Některé jsou dokonce i stejné. Bylo i pár výjimek, kdy se v porovnání s jinými vesnicemi písně vůbec neshodovali nebo měli jen podobnou melodii, ale jiný text.

Za všechny dochované tradice vděčíme souboru Závřšan, který jsem mohla více představit díky rozhovoru s Anastázi Kozubíkovou. Paní Kozubíková mi povyprávěla, jak to bylo se souborem a s dožínkami. Poskytla mi velmi cenné informace, které bych v žádné knize nenašla.

Také jsem navštívila Valašské muzeum ve Valašských Kloboukách, kde jsem o cenné rady požádala pana Petra Odehnala. Poradil mi knižní publikace jako *Lidové písně a tance z valašskoklobucka, Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku* a mnohé další, které mi byly při psaní této práce pravou rukou. S jistotou mě však odkázal spíše na vedoucího kroužku Vladislava Káňu, který mi poskytl dožínkový program a fotografie z archívu souboru Závřšan.

Bakalářská práce byla pro mě samou velkým přínosem. Dozvěděla jsem se o svém kraji hodně nových informací, které bych se běžně asi nedozvěděla. Díky veškeré literatuře jsem měla možnost nahlédnout do minulosti a představovat si, jak to tady na Závřší asi vypadalo. Všichni, kteří o této oblasti psali, se vyjadřovali o Závřší s jakousi úctou a láskou. Vždycky tady byli a budou lidé, kteří Závřší a folklor nosí v srdci. A já jsem jedna z nich. Jak řekla paní Anastázie „*Tomu musí být člověk oddaný, musí to mít prostě rád.*“

Prameny a literatura

LITERATURA:

FOJTÍK, František. *Od vesna do vesna*. Muzejní společnost ve Valašských Kloboukách, 2011.

HLÁVKA, Karel. PEK, Albert. BARTUŠEK, Antonín. *České dožínky*. Praha: Brázda

HOSÁK, Ladislav - ŠRÁMEK, Rudolf: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku II, M-Ž*. Praha: 1980.

KOVÁŘŮ, Věra. *Lidový kroj na valašsku*. Ostrava: Krajské kulturní středisko, 1982.

LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004.

NEKUDA, Vladimír, ed: *Zlínsko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1995.

NOVÁKOVÁ, Aneta. *Národopisný profil subregionu Závřší*. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013.

OREL, Jaroslav. *Lidový kroj na Závřší*. In: *Vlastivědný věstník moravský* 39, 1987.

PEŘINKA, Václav František: *Val.-Klobucký okres*. Brno: Vlastivěda moravská, II. Místopis, 1905.

SUŠILOVÁ, Libuše. *Klobucký rok*. Valašské Klobouky: Muzejní společnost ve Valašských Kloboukách, 2010.

ŠTIKA, Jaroslav. *Etnografický region Moravské Valašsko, jeho vznik a vývoj*. Ostrava: Profil, 1973.

TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972.

TOMEŠ, Josef. *Vánoční obyčeje na valašsku*. In: *Národopisné aktuality* V, 1968

VETTERL, Karel. *Lidové písně a tance z valašskoklobucka. Část I*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1955.

VETTERL, Karel. *Lidové písně a tance z valašskoklobucka. Část II.* Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1955.

PRAMENY:

Kronika obce Nedašova Lhota

Pamětní kniha Nedašova

Rok na dědině- dožínky. Valašský kroužek Závřšan, 2008.

Vlastivědné kapitoly z Valašskoklobucka. Valašské Klobouky: Muzejní společnost valašské klobouky, 2008.

Rozhovor a Anastázií Kozubíkovou

INTERNETOVÉ ZDROJE:

Původ Návojně – Závřší [online]. [cit. 2018-10.03.]. Dostupné z: <http://archiv.fos.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=106329>.

Obec Nedašov [online]. [cit. 2018-10-03]. Dostupné z: www.nedasov.cz.

Obec Návojná [online]. [cit. 2018-10-03]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/detail?Zuj=585521>

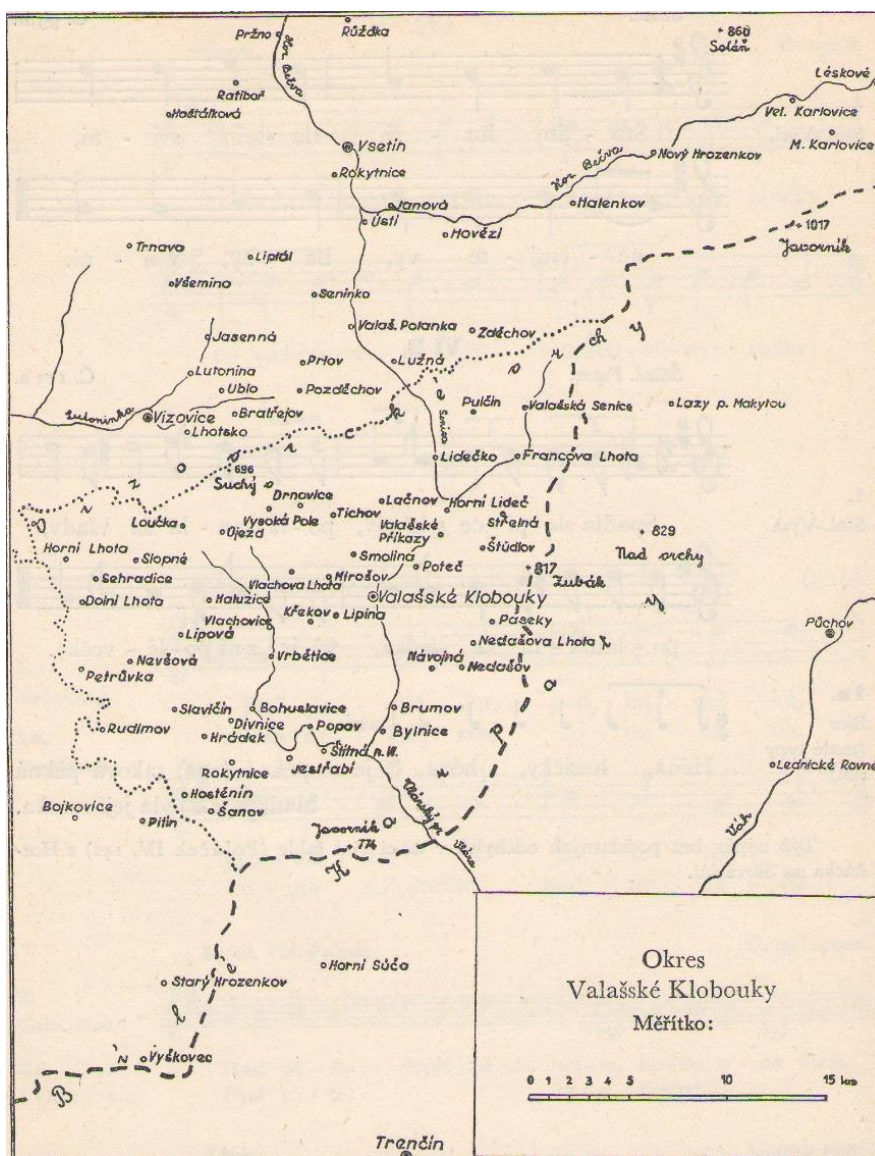
Nedašova Lhota – Závřší [online]. [cit. 2018.10.03.]. Dostupné z: <http://archiv.fos.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=106329>.

Přílohy

Seznam příloh

- I Mapa Valašskoklobucka
- II Mužský a ženský kroj
- III Masopustní průvod v roce 1967
- IV Maska pohřebenáře z Nedašova
- V Čerti z Nedašovy Lhoty
- VI Vincenc Nesázal při šití kroje
- VII Rukopis lidových zvyků
- VIII První dožínky v Nedašově 1943
- IX Dožínkový průvod roku 1964
- X Předávání dožínkového věnce
- XI Dožínkový průvod dnes
- XII Požehnání věnce v kostele
- XIII Předávání dožínkového věnce
- XIV Vystoupení souboru Závřšan v Praze

I. Mapa Valašskoklobucka

⁶⁹VETTERL, Karel. *Lidové písně a tance z valašskoklobucka. Část I.* Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1955.

II. Mužský a ženský kroj

III. Masopustní průvod v roce 1967

70

⁷⁰TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972.

IV. Maska pohřebenáře z Nedašova

V. Čerti z Nedašovy Lhoty a z Nedašova

VI. Vincenc Nesázal při šití kroje

VII. Rukopis lidových zvyků

Seznam básní:

7

II [páseň: [Mladá Nedáňská dílnička]] II [jatečnická poručka:]
 I seče tam roňaj I mje je ma mila
 seče tam roňaj I mje je ma mila
 seče tam roňaj jatečnicku I mje je ma mila rozvedena

III [Prozvěděl jsem svůj domov:]
 proč je ma mila
 proč je ma mila
 proč je ma mila velice rád

III [píseň:] I Ztáhla sečička už je dle,
 I pro sečičku pojedeš
 pro sečičku poleme,
 seče seče laseme.
 II Kdo chce hodinu žem mít
 ten si musí pro mě jít.
 chvilku, komu vřavím
 jak se blíží do mlýna

Taž potam do srnce do mje byle práca robiti
 prohrabali do kopek a odyž bylo se ma poručka
 sucha, tak chlapci zrajali do stodoly
 kromky nebo kousky potalem na grefuškou
 Protože mje zaimali mít kuby dož grefuškou píseň:

I Leč kromčička s kromčičkou
 na kuby, na kuby
 obzraci šitárele
 na kuby na kuby
 II Yak se tam to kromčičko
 tak se tam to kubi
 ej kromčička velice,
 lepší mje ty kuby

VIII. První dožínky v Nedašově 1943

IX. Dožínkový průvod roku 1964

X. Předávání dožínkového věnce

XI. Dožínkový průvod dnes

XII. Požehnání věnce v kostele

XIII. Předávání dožínkového věnce

XIV. Vystoupení souboru Závřšan v Praze

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Štěpánka Kostková
Katedra:	Katedra hudební výchovy
Vedoucí práce:	PaedDr. Lena Pulchertová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Tradiční dožínky na Závřší a jejich obsah v lidové písni
Název v angličtině:	Traditional harvest at Závřší and their reflection of folk song
Anotace práce:	<p>Tato bakalářská práce představuje Závřší a jeho obce Nedašov, Nedašovu Lhotu a Návojnou. Popisuje jednotlivé zvyky a tradice, které probíhají během roku na Závřší. Hlavní pozornost je věnovaná dožínkám. Do not byly zaznamenané písně, které jsou součástí dožinek a následně srovnávané z písněmi z blízkého okolí. Představuje také soubor Závřšan, který na Závřší působí. Rozhovor se členkou tohoto kroužku, nám poodhaluje život Závřšanu a také průběh dožinek dříve.</p>
Klíčová slova:	Závřší, Nedašov, Návojná, Nedašova Lhota, kroj, tradice, dožínky, Závřšan, lidová píseň
Anotace v angličtině:	<p>This bachelor thesis presents area Závřší and its villages Nedašov, Nedašova Lhota and Návojná. The aim of this thesis is to describe the specific customs and traditions which take place during the year at Závřší. The main focus is given to the harvest festival (dožínky). The songs which are parts of the harvest festival were written into notes and then compared with songs from the neighbourhood. The thesis also presents the Závřšan</p>

	ensemble, which acts in Závřší. It contains an interview with a member of this ensemble, which reveals the life of the Závřšan and the former harvest festival memories.
Klíčová slova v angličtině:	Závřší, Nedašov, Návojná, Nedašova Lhota, costume. traditions, harvest festival, Závřšan, folk song
Přílohy vázané v práci:	Mapa, fotografie tradičních krojů, ukázky tradic, fotografie dožínek dříve a dnes
Rozsah práce:	36
Jazyk práce:	Český